

WWF

ІНФОЛИСТ

2016

В© Roger Leguen / WWF

СМАРАГДОВА МЕРЕЖА ТА НАТУРА 2000: ЗАПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ

В інфолисті, який Ви тримаєте в руках, наведено ключові принципи формування Смарагдової мережі (Emerald Network) та мережі Натура 2000 (Natura 2000). Описано зв'язок між Директивою 2009/147/ЄС Європейського Парламенту про захист диких птахів (далі – Пташиною Директивою) та Директивою Ради 92/43/ЄЕС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни (далі – Оселищною Директивою) й Натурою 2000.

159

ОБ'ЄКТІВ УКРАЇНИ ВЖЕ
ОТРИМАЛИ СТАТУС
ОБ'ЄКТІВ-КАНДИДАТІВ
СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ
ЄВРОПИ ВІД ПОСТІЙНОГО
КОМІТЕТУ БЕРНСЬКОЇ
КОНВЕНЦІЇ. ЩЕ 35
ОБ'ЄКТІВ ЗНАХОДЯТЬСЯ
НА РОЗГЛЯДІ.

ЩО ТАКЕ СМАРАГДОВА МЕРЕЖА?

Метою створення Смарагдової мережі (Emerald Network) Європи є збереження природної фауни, флори та оселищ. Вона була ініційована та координується Бернською конвенцією (1979). Смарагдова мережа має переважно ті самі основи формування, що й НАТУРА 2000, але діє за межами Європейського Союзу, розвиваючи загальноєвропейський підхід щодо охорони типів природних оселищ.

Наразі Європейський Союз сприяє, в тому числі фінансово, розвитку механізмів охорони природних оселищ та визначенню спеціальних природоохоронних територій (ASCI) Смарагдової мережі.

Об'єкти в межах Смарагдової мережі разом із територіями НАТУРА 2000 становлять ядро Загальноєвропейської екологічної мережі (Pan-European Ecological Network (PEEN)), яка також підтримується Бернською конвенцією. Держави – члени Європейського Союзу виконують вимоги Бернської конвенції шляхом розвитку мережі НАТУРА 2000, а території особливої охорони НАТУРА 2000 відповідають територіям особливого природоохоронного значення Смарагдової мережі.

ЯК ВИЗНАЧАЮТЬСЯ СПЕЦІАЛЬНІ ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ?

На основі аналізу інформації, що міститься у базі даних країн, які створюють Смарагдову мережу, складають попередній список особливо важливих природоохоронних територій (ASCI). Далі його узгоджує група експертів із природоохоронних територій та екологічних мереж у біогеографічному регіоні, після чого цей список подається на розгляд Постійному комітетові Бернської конвенції для затвердження.

ПРОЦЕС ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБЛИВО ВАЖЛИВИХ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ (ASCI) СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ

Визначення видів і оселищ у межах кожного біогеографічного регіону в країні
Збір даних про визначені види та оселища
Вибір потенційних особливо важливих заповідних територій (ASCI) (за критеріями, визначеними в Рекомендації № 6 (1989)), створення бази даних видів
Представлення територій Постійному комітету (національні списки)
Прийняття національних списків Постійним комітетом

ЕЛЕКТРОННІ ПОСИЛАННЯ:

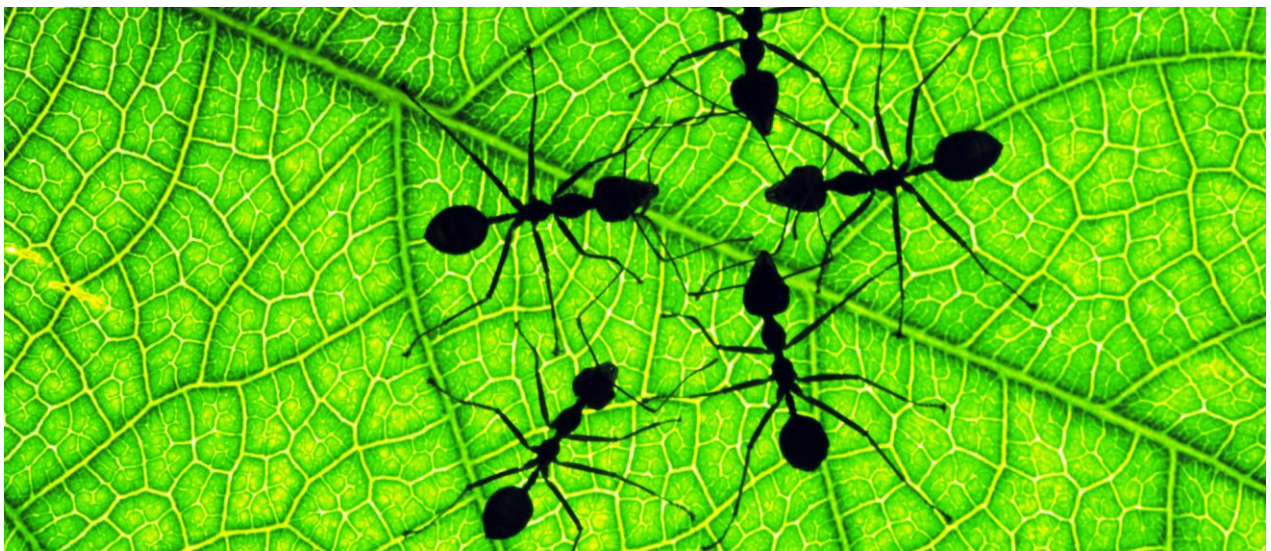
- Смарагдова мережа в Україні
http://eng.menr.gov.ua/docs/activity-protection/PZF/Smarahdova%20merezha%20v%20Ukrai_ni.pdf
- Смарагдова мережа територій особливого природоохоронного значення (Emerald network of Areas of Special Conservation Interest)
<http://www.coe.int/en/web/bern-convention/emerald-network>
- Остаточні висновки про представлення видів птахів з Резолюції № 6 (1998) Бернської конвенції на запропонованих територіях особливого природоохоронного значення Смарагдової мережі в Білорусі, Республіці Молдова, Російській Федерації та Україні (Final conclusions on the representation of bird species from Res. No. 6 (1998) of the Bern Convention in proposed Emerald sites in Belarus, the Republic of Moldova, the Russian Federation and Ukraine)
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680598d5d>
- Список птахів. Біогеографічний семінар Смарагдової мережі для визначення видів птахів у Білорусі, Республіці Молдова, Російській Федерації та Україні (Birds Reference List. Emerald biogeographical Seminar for bird species for Belarus, Republic of Moldova, the Russian Federation and Ukraine)
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680598d5d>

ЩО ТАКЕ БЕРНСЬКА КОНВЕНЦІЯ?

Конвенція про охорону дикої флори та фауни й природних середовищ існування в Європі (Берн, 19 вересня 1979 р.).

Особливу увагу Конвенція приділяє зникаючим та вразливим видам, охорона яких потребує об'єднання зусиль кількох країн. Охорона поширюється також на підвиди, різновиди та окремі форми видів живої природи. З офіційним текстом Конвенції можна ознайомитися на сайті Верховної Ради України:

http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_032

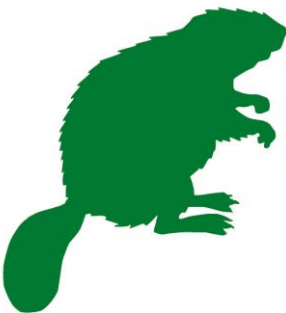

В© Chris Martin Bahr / WWF-Canon

ЩО ТАКЕ НАТУРА 2000?

НАТУРА 2000 є європейською мережею екологічно важливих природоохоронних територій, сформованою на засадах Міжнародної стратегії сталого розвитку, що проголошена Декларацією міжнародної конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.). Сьогодні мережа НАТУРА 2000 об'єднує найбільш цінні природоохоронні території 28 країн – членів ЄС та забезпечує виконання зобов'язань, прийнятих у рамках Конвенції про охорону біологічного різноманіття.

Метою створення мережі НАТУРА 2000 є гарантія довготривалого збереження найбільш цінних та зникаючих європейських видів та типів оселищ (біотопів, природних середовищ існування). Створення мережі обумовлюють дві Директиви ЄС у сфері охорони природи: Пташина та Оселищна.

28

КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ ОБ'ЄДНУЄ
ПРИРОДООХОРОННА
МЕРЕЖА НАТУРА 2000.

ЯК ВИЗНАЧАЮТЬСЯ ОБ'ЄКТИ МЕРЕЖІ НАТУРА 2000?

Вибір об'єктів мережі НАТУРА 2000 ґрунтується на чітко науково визначених критеріях, проте ця процедура залежить від того, яка з двох Директив ЄС (Пташина чи Оселищна) гарантує створення певної природоохоронної території.

Відповідно до ст. 3 та ст. 4 Оселищної Директиви країни – члени ЄС визначають створення територій особливої охорони (Special Protection Areas (SAC) для забезпечення сприятливого стану збереження кожного типу оселища та виду з огляду на їхнє поширення в країнах ЄС.

Відповідно до ст. 4 Пташиної Директиви мережа повинна включати спеціальні природоохоронні території (SPA), визначені для 194 видів птахів, які знаходяться під особливою загрозою зникнення, та всіх видів мігруючих птахів.

Відповідно до Пташиної Директиви

Країни – члени ЄС визначають території особливої охорони (Special Protection Areas (SAC) на підставі наукових критеріїв, наприклад, «1% популяції вразливих видів» або «водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення для перелітних водоплавних птахів». Хоча країни

можуть обрати найбільш відповідні критерії, вони повинні гарантувати, що виділені всі «найбільш відповідні території» за кількістю й площею. Необхідні дані передаються в Європейську Комісію.

На основі наданої інформації Європейська Комісія визначає, чи є подані території достатніми для формування єдиної мережі для захисту вразливих і мігруючих видів. Ці території стають невід'ємною частиною мережі НАТУРА 2000.

Відповідно до Оселищної Директиви

Країни – члени ЄС проводять наукову оцінку кожного типу оселища та видів, що знаходяться на їхній території. Затверджені на національному рівні списки перспективних територій загальноєвропейського значення (proposed Sites of Community Importance (pSCI)) передаються в Європейську Комісію у стандартній формі і повинні містити таку інформацію, як розмір і розташування території, а також типи оселищ та види, визначені на даній території, з обґрунтуванням їх вибору.

На підставі пропозицій, поданих країнами-членами, проводяться наукові семінари для кожного біогеографічного регіону. За підтримки Європейського агентства з навколишнього середовища на спеціалізованих біогеографічних семінарах визначається, чи достатньо територій високої якості подано кожною країною.

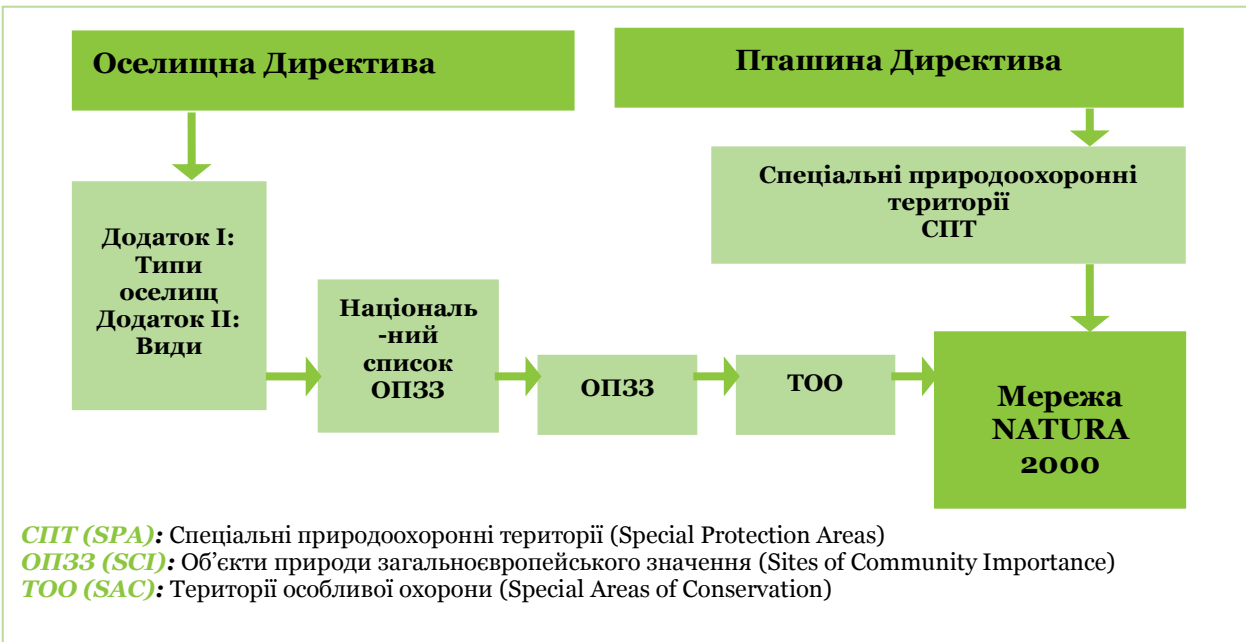
Після того як списки територій загальноєвропейського значення (SCI) затверджуються, країни повинні надати цим територіям статус територій особливої охорони (SAC) якомога швидше, в термін, який не перевищує шести років. Вони мають віддавати пріоритет найбільш вразливим територіям та/або таким, які мають найбільш важливе значення для збереження. На цих територіях країни повинні впроваджувати необхідні управлінські та відновлювальні заходи для забезпечення сприятливого природоохоронного статусу об'єктів упродовж цього періоду.

Комісія оновлює списки територій загальноєвропейського значення (SCI) щороку, щоб гарантувати, що будь-які нові території, запропоновані країнами-членами, мають юридичний статус.

Стандартна форма подання даних про об'єкт – кандидат на включення до мережі НАТУРА 2000 в Європейську комісію:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011D0484&from=EN>

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ПРИРОДООХОРОННОЇ МЕРЕЖІ НАТУРА 2000 КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ЧИ ДОЗВОЛЯЄТЬСЯ ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ОБ'ЄКТІВ НАТУРА 2000?

Мережа НАТУРА 2000 не є системою природоохоронних територій, на яких забороняється будь-яка діяльність людини. Безумовно, вона включатиме території природних заповідників та заповідних зон біосферних заповідників, національних природних парків тощо. Але велика частина землі, як і раніше, перебуватиме у приватній або іншій власності, і акцент буде зроблений на забезпеченні поступового, екологічного, економічно вигідного й соціально спрямованого управління цими територіями.

ЧИ ОБМЕЖУЄТЬСЯ РОЗВИТОК НА ТЕРИТОРІЇ ОБ'ЄКТІВ НАТУРА 2000?

Не існує суцільної заборони нових видів діяльності або розбудови на території об'єктів НАТУРА 2000. Будь-які обмеження мають визначатися індивідуально. Директиви передбачають чітку процедуру оцінки й прийняття подальших рішень щодо пропозицій з розвитку, які можуть вплинути на природний стан об'єкту.

ЯКУ ПЛОЩУ ДЕРЖАВИ ЧЛЕНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЗОБОВ'ЯЗАНІ НАДАТИ ДЛЯ ВКЛЮЧЕННЯ У МЕРЕЖУ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ НАТУРА 2000?

Пташина та Оселищна Директиви не визначають, скільки земної поверхні та акваторії повинно бути включено у мережу природоохоронних територій НАТУРА 2000. Це залежить від цінності біологічного різноманіття кожного регіону. Якщо, наприклад, територія держави – члена Європейського Союзу вирізняється особливо багатим біорізноманіттям, то очікується, що площа мережі природоохоронних територій НАТУРА 2000 у цій країні буде відповідною.

ЕЛЕКТРОННІ ПОСИЛАННЯ

- Барометр НАТУРА 2000. Надається інформація, яка оновлюється один раз на рік, про площі та кількості територій мережі НАТУРА 2000
<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/barometer/>
- Карта мережі НАТУРА 2000
<http://natura2000.eea.europa.eu/#>
- Докладнішу інформацію про мережу природоохоронних територій НАТУРА 2000 можна знайти на сайті Європейської Комісії
http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm.

© Martin Harvey / WWF-Canon

ЩО ТАКЕ ПТАШИНА ДИРЕКТИВА?

Офіційна назва: Директива № 2009/147/ЄС про захист диких птахів¹.

ПОНАД 400

ПОНАД ПРИРОДНИХ
ВИДІВ ПТАХІВ МЕШКАЄ В
УКРАЇНІ. ІЗ НИХ 15 ВИДІВ
МАЮТЬ НЕСПРИЯТЛИВИЙ
ПРИРОДООХОРОННИЙ
СТАТУС У СВІТОВОМУ
МАСШТАБІ, 86
НЕСПРИЯТЛИВИЙ
ПРИРОДООХОРОННИЙ
СТАТУС У МЕЖАХ ЄВРОПИ
ЩЕ 87 ВИДІВ ЗАНЕСЕНІ ДО
ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ
(2009).

Директива була прийнята ще в 1979 році як Директива 79/409/ЄЕС, а сьогоднішню назву вона отримала після внесення низки поправок 2009 року.

Директива має на меті формування правових засад охорони, управління та контролю за популяціями природних видів птахів, а також регулювання використання цих видів у державах-членах Європейського Союзу. Вона забезпечує основний захист природних видів птахів від неконтрольованого відстрілу, відлову та знищення іншими способами, а також їх охорону у межах ареалів та оселищ їх проживання, особливо це стосується зникаючих і мігруючих видів.

Директива має на меті формування правових засад охорони, управління та контролю за популяціями природних видів птахів, а також регулювання використання цих видів у державах – членах Європейського Союзу. Вона забезпечує основний захист природних видів птахів від неконтрольованого відстрілу, відлову або знищення іншими способами, а також їхню охорону в межах ареалів та оселищ їхнього проживання (особливо це стосується зникаючих і мігруючих видів).

ЩО ТАКЕ СПЕЦІАЛЬНІ ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ (Special Protection Areas (SPA))?

Створені відповідно до Пташиної Директиви спеціальні природоохоронні території (Special Protection Areas), які разом із об'єктами природи загальноєвропейського значення (Sites of Community Importance), що створюються відповідно до Оселищної Директиви, формують мережу НАТУРА 2000.

¹ З офіційним перекладом тексту Директиви можна ознайомитися на сайті Міністерства юстиції України <http://www.minjust.gov.ua/45875>

ДОДАТКИ ДО ПТАШИНОЇ ДИРЕКТИВИ

Додаток I – містить види й підвиди птахів, які перебувають під загрозою вимирання, є вразливими, рідкісними або специфічними з екологічної точки зору.

Додатки II/A і II/B – перераховані види птахів, на яких дозволене полювання в межах території, на яку поширюється дія Директиви 2009/147/ЄС (Додаток II/A), та види птахів, на яких дозволене полювання у визначених Додатком II державах – членах ЄС (Додаток II/B).

Додатки III/A і III/B – перераховані види птахів, які можуть бути об'єктами торговельної діяльності (в живому

або мертвому вигляді), якщо вони були спіймані або здобуті легально (Додаток III/A) в межах територій держав – членів ЄС, за умови, що це не суперечить місцевому законодавству (Додаток III/B).

Додаток IV – (a) визначає заборонені засоби, механізми або методи відлову або добування птахів, які можуть призвести до їхньої масової загибелі або не дозволяють забезпечити селективність; (b) – визначає заборонені види транспорту й умови полювання

Додаток V – визначає пріоритетні напрями, теми досліджень і робіт, спрямованих на охорону, управління і використання

населенням усіх видів птахів.

Додаток VI – (a) наведено попередню редакцію Директиви та перелік поправок, що до неї вносилися; (b) – визначає контрольні терміни транспозиції положень, закріплених у зазначених поправках, у національне законодавство держав – членів ЄС.

Додаток VII – містить таблицю відповідності статей та Додатків попередньої та чинної редакцій Директиви 2009/147/ЄС.

ЕЛЕКТРОННІ ПОСИЛАННЯ:

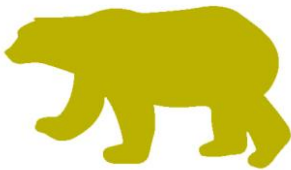
- Сторінка Пташиної Директиви на сайті Європейської Комісії
http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/birdsdirective/index_en.htm
- З офіційним перекладом тексту Директиви про захист диких птахів можна ознайомитися за посиланням
<http://old.minjust.gov.ua/file/33346>

© Wild Wonders of Europe / Ståfan Widstrand / WWF

ЩО ТАКЕ ОСЕЛИЩНА ДИРЕКТИВА?

Директива № 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни зі змінами й доповненнями, внесеними Директивами №№ 97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та Регламентом (ЄС) № 1882/2003.

15

**ВЕДМЕДІВ ЩОРОКУ
ВБИВАЮТЬ В
УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ.
ВСЬОГО Ж В КАРПАТСЬКИХ
ГОРАХ НА ТЕРИТОРІЇ
УКРАЇНИ БУРИХ
ВЕДМЕДІВ НАЛІЧУЄТЬСЯ
ПРИБЛИЗНО 150-200
ОСОБИН. ПРИ ЦЬОМУ У
СУСІДНІЙ РУМУНІЇЇХ
ПОНАД П'ЯТЬ ТИСЯЧ.**

Головною метою прийняття Директиви є сприяння збереженню біорізноманіття шляхом збереження природних середовищ (далі – оселищ) і видів природної флори та фауни, які мають важливе значення для суспільства на території держав – членів Європейського Союзу.

Двома базовими принципами Директиви є створення та функціонування мережі природоохоронних територій НАТУРА 2000 і сувора система охорони типів оселищ та видів. Директива доповнює Директиву № 2009/147/ЄС про захист диких птахів.

Головним завданням Директиви є досягнення або підтримання сприятливого стану збереження видів і оселищ у певних регіонах. “Досягнення сприятливого стану збереження” є найважливішою і водночас найскладнішою вимогою цієї Директиви.

Директива пропонує конкретні рекомендації щодо визначення територій, перспективних для збереження біорізноманіття певних типів оселищ і, відповідно, низки видів, яким загрожує небезпека.

Важливим елементом Директиви є визначення природоохоронних заходів. Стаття 6 (1) Директиви вказує, що необхідні заходи щодо збереження повинні враховувати екологічні потреби певних типів оселищ, які визначені в Додатку I, та видів, що трапляються на певній території (визначені в Додатку II). Ці екологічні потреби, у свою чергу, безпосередньо пов'язані із критеріями для визначення “сприятливого стану збереження”.

Заходи щодо збереження включають управління, яке може бути активним або профілактичним і містити такі заходи, як традиційне природокористування (випас худоби, викошування, часткове вирубування тощо), а також адміністративні заходи, такі як фізичне планування, оцінка екологічного впливу та контроль.

Під час проведення заходів мають бути враховані економічні, соціальні й культурні потреби, а також регіональні та місцеві особливості.

ЩО ТАКЕ ТЕРИТОРІЇ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗНАЧЕННЯ (ОПЗЗ) (SITE OF COMMUNITY

IMPORTANCE (SCI)? – Оселищна Директива передбачає створення територій, що мають важливе значення для Співтовариства (ЄС). Вони є об'єктами мережі НАТУРА 2000 та/або є важливими для підтримання біорізноманіття у межах одного чи кількох біогеографічних регіонів.

ЩО ТАКЕ ТЕРИТОРІЇ ОСОБЛИВОЇ ОХОРОНИ (ТОО) (SPECIAL AREAS OF CONSERVATION(SAC)? – це території, котрі мають важливе значення для Співтовариства, які визначені державою-членом шляхом ухвалення відповідного закону, прийняття адміністративного акта та/або укладання контракту, на яких здійснюються необхідні заходи щодо збереження та відтворення належного стану природних оселищ та/або популяцій видів, заради збереження яких були визначені ці території.

ДОДАТКИ ДО ОСЕЛИЩНОЇ ДИРЕКТИВИ :

Додаток I – перераховані природні типи оселищ європейського значення (ЄС), збереження яких потребує створення територій особливої охорони.

Додаток II – перераховані види тварин і рослин, що становлять особливий інтерес для Співтовариства (ЄС), збереження яких потребує створення територій особливої охорони.

Додаток III – визначає критерії для вибору територій, придатних для зарахування до категорії об'єктів, що становлять особливий інтерес для Співтовариства (ЄС) та надання їм статусу територій особливої охорони.

Додаток IV – перераховані види рослин і тварин, що становлять особливий інтерес для Співтовариства

(ЄС), які потребують суворих заходів охорони.

Додаток V – перераховані види тварин та рослин, що становлять особливий інтерес для Співтовариства (ЄС), до відлову та збору яких у природі необхідно застосовувати певні заходи регулювання.

Додаток VI – визначає заборонені методи й знаряддя відлову та відстрілу й способи транспортування.

ЕЛЕКТРОННІ ПОСИЛАННЯ:

- Сторінка Оселищної Директиви на сайті Європейської Комісії
http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm
- З офіційним перекладом тексту Оселищної Директиви можна ознайомитися за посиланням
<http://old.minjust.gov.ua/45875>
- Оселищна концепція збереження біорізноманіття: базові документи Європейського Союзу. В публікацію включені переклади повних текстів Директиви Європейського Союзу “Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори” (1992), а також “Тлумачного посібника з визначення типів оселищ Європейського Союзу” (2007)
http://wwf.panda.org/uk/wwf_ukraine_ukr/carpathians_region_ukr/introduction_of_eu_standards_and_methods_for_habitat_identification_and_classification_in_ukraine/
- Бернська конвенція та оселищна концепція збереження біорізноманіття: майбутнє для України
http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/bern_convention.pdf
- Рекомендації щодо впровадження в Україні Директиви про оселища Європейського Союзу: стратегічний план дій (2012-2020)
http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/implementation_of_the_eu_habitats_directive_in_ukraine_1_7.pdf

В інфолисті частково використовувалась інформація з робочих звітів проекту та публікацій проекту “Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України для реалізації бюджетної підтримки” (“Complementary support to the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine for the budget support implementation”), <http://www.sbs-enir.org>.

Укладачі: Богдан Проць к.біол.н., Наталія Гудкова к.біол.н., Марія Зикова к.біол.н., Олена Тарасова-Красієва, Тетяна Карпюк.

Дизайн: Катерина Куракіна

